

ЗАТВЕРДЖЕНО

Наказ Рівненського обласного
інституту післядипломної
педагогічної освіти

24 грудня 2021 року № 225

ОСВІТНЯ ПРОГРАМА

ПІСЛЯДИПЛОМНА ОСВІТА ДЛЯ ОСІБ ІЗ ВИЩОЮ ОСВІТОЮ

(підвищення кваліфікації)

Галузь знань: 01 Освіта/Педагогіка

Спеціальність: 016 Спеціальна освіта

Спеціалізація: педагогічні працівники закладів освіти

Напрямок: створення інклюзивного освітнього середовища, особливості
(специфіка) інклюзивного навчання, забезпечення додаткової підтримки в
освітньому процесі дітей з особливими освітніми потребами

ЛИСТ ПОГОДЖЕННЯ ОСВІТНЬОЇ ПРОГРАМИ

Освітню програму розглянуто та схвалено на засіданні кафедри педагогіки, психології та корекційної освіти Рівненського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти (протокол від 17 грудня 2021 р. № 12).

Освітню програму затверджено Вченою радою Рівненського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти (протокол від 24 грудня 2021 р. № 07) та введено в дію наказом ректора від 24 грудня 2021 р. № 225.

ПЕРЕДМОВА

Освітню програму розроблено проектною групою Рівненського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти згідно з вимогами законів України «Про освіту», «Про вищу освіту», «Про повну загальну середню освіту», «Про внесення змін до Закону України «Про освіту» щодо особливостей доступу осіб з особливими освітніми потребами до освітніх послуг»; постанов Кабінету Міністрів України від 21.08.2019 № 800 «Деякі питання підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників» (зі змінами), від 15.09.2021 № 957 «Про затвердження Порядку організації інклюзивного навчання у закладах загальної середньої освіти», від 21.07.2021 № 765 «Про внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України щодо організації навчання осіб з особливими освітніми потребами», від 17.05.2021 № 477 «Про затвердження Порядку та умов надання субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на надання державної підтримки особам з особливими освітніми потребами», від 21.10.2020 № 983 «Про внесення змін до постанов Кабінету Міністрів України від 23 квітня 2003 р. № 585 і від 12 липня 2017 р. № 545»; Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 14.12.2016 № 988-р; наказів МОН України від 18.10.2019 № 1310 «Про затвердження Типової програми підвищення кваліфікації педагогічних працівників для роботи в умовах інклюзивного навчання в закладах загальної середньої освіти відповідно до вимог Концепції «Нова українська школа», від 08.06.2018 № 609 «Про затвердження примірного положення про команду психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами в закладі загальної середньої та дошкільної освіти», від 23.03.2018 № 283 «Про затвердження Методичних рекомендацій щодо організації освітнього простору Нової української школи»; наказу Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства від 23.12.2020 № 2736 «Про затвердження професійного стандарту за професіями «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти», «Вчитель закладу загальної середньої освіти», «Вчитель з початкової освіти (з дипломом молодшого спеціаліста)».

Програма укладена на базі другого рівня вищої освіти (магістр) та відповідає 7 рівню Національної рамки кваліфікацій.

Розроблено проектною групою у складі:

1. Колодич О.Б., к.психол.н., доцент, завідувач Ресурсного центру підтримки інклюзивної освіти, доцент кафедри педагогіки, психології та корекційної освіти;

2. Прокопчук Н.В., методист Ресурсного центру підтримки інклюзивної освіти, старший викладач кафедри педагогіки, психології та корекційної освіти.

1. ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

1.1. Загальні положення

Освітню програму підвищення кваліфікації педагогічних працівників закладів освіти розроблено відповідно до сучасної державної освітньої політики щодо впровадження інклюзивного навчання та концепції Нової української школи.

Актуальність полягає в необхідності підготовки педагогічних працівників закладів освіти до роботи в інклюзивному освітньому середовищі в контексті сучасного розуміння інклюзивного навчання, змін в українському законодавстві, виконання державою основних міжнародних зобов'язань.

Інклюзивна освіта як безумовне право кожної дитини на доступну і якісну освіту є не лише ознакою демократичності суспільства, а й міжнародним зобов'язанням країни з часу ратифікації Україною Конвенції ООН про права осіб з інвалідністю та Факультативного протоколу до неї. У Статті 24 цього документа зазначається, що члени-учасниці цієї конвенції повинні забезпечити інклюзивну освіту на всіх рівнях. Окрім цього, забезпечення всеохоплюючої і справедливої якісної освіти та заохочення можливості навчання впродовж усього життя для всіх є однією із глобальних цілей сталого розвитку на період до 2030 р., яка стоїть на порядку денному для усіх країн, у тому числі для України.

На сьогодні створені й затверджені нормативно-правові документи, які регулюють діяльність педагогічних працівників закладів освіти, окреслюють посадові та функціональні обов'язки.

Освітня реформа в Україні, розпочата у 2016 році, виходить із концепції Нової української школи, основними принципами якої є дитиноцентризм, педагогіка партнерства, новий зміст освіти, що базується на компетентностях, формуванні цінностей тощо. При цьому інклюзивна освіта є невід'ємною частиною освітньої реформи.

У Законі України «Про освіту» вперше зазначено, що інклюзивне навчання є забезпеченням права дитини на освіту. Воно ґрунтується на принципах недискримінації, врахування багатоманітності людини, ефективного залучення та включення до освітнього процесу всіх його учасників. Відповідні зміни внесені у закони про дошкільну освіту, про повну загальну середню освіту, про професійну (професійно-технічну) та вищу освіту.

1.2. Цільова аудиторія

Педагогічні працівники закладів освіти різних типів і форм власності.

1.3. Мета програми

Мета програми полягає у формуванні компетентностей педагогічних працівників закладів освіти, необхідних для ефективної роботи в інклюзивному освітньому середовищі відповідно до існуючого нормативно-правового забезпечення, сучасного розуміння інклюзивного навчання.

Освітня програма забезпечить наступні результати навчання:

здатність моделювати зміст навчання відповідно до обов'язкових результатів навчання учнів;

здатність визначати і враховувати в освітньому процесі вікові та інші індивідуальні особливості учнів;

здатність формувати спільноту учнів, у якій кожен відчуває себе її частиною;

здатність створювати умови, що забезпечують функціонування інклюзивного освітнього середовища;

здатність до педагогічної підтримки осіб з особливими освітніми потребами;

здатність забезпечувати в освітньому середовищі сприятливі умови для кожного учня, залежно від його індивідуальних потреб, можливостей, здібностей та інтересів.

1.4. Компетентності, що вдосконалюватимуться/набуватимуться:

Загальні компетентності: соціальна, лідерська, підприємницька.

Професійні компетентності: предметно-методична, психологічна, інклюзивна.

2. ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ОСВІТНЬОЇ ПРОГРАМИ

2.1. Зміст та обсяг освітньої програми

Зміст освітньої програми враховує особливості професійної діяльності педагогічних працівників закладів освіти в умовах реформування, а також перспективи впровадження Нової української школи та визначається вимогами суспільства щодо забезпечення закладів освіти висококваліфікованими фахівцями; основними напрямами державної політики у галузі інклюзивного навчання; Національною рамкою кваліфікації, освітніми стандартами, вимогами до компетентностей педагогічних працівників; запитами замовників освітніх послуг.

2.2. Форма та структура освітньої програми

Освітня програма передбачає очну (зокрема, з використанням технологій дистанційного навчання) форму навчання.

Очна форма навчання організовується шляхом проведення:

інтерактивних лекцій;

тематичних дискусій;

практичних занять (семінарів, практикумів, тренінгів, майстер-класів тощо);

контрольних заходів (організаційно-настановне заняття, конференція з обміну досвідом).

Обсяг освітньої програми складає 30 годин (1 кредит ЄКТС).

СТРУКТУРА ОСВІТНЬОЇ ПРОГРАМИ

підвищення кваліфікації педагогічних працівників закладів освіти за напрямом «створення інклюзивного освітнього середовища, особливості (специфіка) інклюзивного навчання, забезпечення додаткової підтримки в освітньому процесі дітей з особливими освітніми потребами» заочною формою навчання (30 аудиторних годин)

Назви модулів і тем	Форма навчання			Усього
	Лекція, дискусія	Практичне заняття	Контроль	
Модуль 1.				
Професійний розвиток педагогічних працівників закладів освіти				
Тема 1.1. Інклюзивна освіта: суть завдання і принципи. Основні міжнародні та національні документи, що регламентують інклюзивну освіту в Україні	2			2

Тема 1.2. Використання МКФ-ДП для підтримки активності та участі дітей з особливими освітніми потребами та забезпечення змін у навколишньому середовищі	2			2
Тема 1.3. Комфортний і ефективний перехід учнів з особливими освітніми потребами від початкової до базової освіти		2		2
Усього годин за модулем	4	2		6
Модуль 2.				
Особливості організації освітнього процесу в умовах інклюзивної освіти				
Тема 2.1. Індивідуальна програма розвитку (ІПР) як механізм індивідуалізації освітньої траєкторії для дитини з особливими освітніми потребами та забезпечення її додаткових потреб в освітньому процесі.	2			2
Тема 2.2. Особливості оцінювання навчальних досягнень здобувачів освіти в умовах інклюзії. Адаптації та модифікації освітніх програм	2			2
Тема 2.3. Команда психолого-педагогічного супроводу: склад, основні завдання і функції членів команди.	2			2
Тема 2.4. Стратегії педагогічної підтримки здобувачів базової середньої освіти в умовах інклюзивного навчання		2		2
Тема 2.5. Як підтримати осіб з особливими освітніми потребами під час канікул. Практичні рекомендації		2		2
Тема 2.6. Особливості комунікації з учнями в інклюзивному класі		2		2
Усього годин за модулем	6	6		12
Модуль 3.				
Забезпечення додаткової підтримки для дітей з особливими освітніми потребами				
Тема 3.1. Категорії (типи) особливих освітніх потреб (труднощів): загальна характеристика вірогідного прояву, ступінь прояву, рівень підтримки	2			2
Тема 3.2. Порядок організації інклюзивного навчання у закладах загальної середньої освіти: чинні норми та зміни		2		2

Тема 3.3. Моделі співучителювання вчителя й асистента вчителя. Співпраця з іншими фахівцями (психологом, вчителями-дефектологами, фахівцями ІРЦ та іншими) та батьками		2		2
Тема 3.4. Особливості додаткової підтримки учнів із порушеннями інтелектуального розвитку та/чи складними (комбінованими) порушеннями		2		2
Усього годин за модулем	2	6		8
Модуль 4. Діагностичний				
Організаційно-настановне заняття			2	2
Конференція з обміну досвідом			2	2
Усього годин за модулем			4	4
Разом	12	14	4	30

3. ЗМІСТ ОСВІТНЬОЇ ПРОГРАМИ

Модуль 1.

Професійний розвиток педагогічних працівників закладів освіти

Тема 1.1. Інклюзивна освіта: суть завдання і принципи. Основні міжнародні та національні документи, що регламентують інклюзивну освіту в Україні

Сутність і зміст поняття «інклюзивна освіта». Інклюзивна освіта як забезпечення права на освіту для кожної дитини. Еволюція розуміння інвалідності: основні моделі (благочинна, медична, соціальна). Аналіз змісту понять «виключення», «сегрегація», «інтеграція», «інклюзія». Відмінності між інтеграцією (медична модель) та інклюзією (соціальна модель). Завдання і принципи інклюзивної освіти. Конвенція ООН про права дитини. Конвенція ООН про права осіб з інвалідністю. Переваги інклюзивної освіти для усіх учасників освітнього процесу: дітей з особливими освітніми потребами та їхніх однолітків, батьків дітей з особливими освітніми потребами, педагогів, керівників закладів освіти, місцевих громад і суспільства в цілому. Основні бар'єри на шляху до впровадження інклюзивної освіти: фізичні, інформаційні, інституційні, ментальні.

Законодавство України щодо забезпечення права дітей з особливими освітніми потребами на якісну інклюзивну освіту. Укази Президента України у сфері інклюзивної освіти. Основні положення Постанов Кабінету Міністрів України, що регламентують особливості організації інклюзивного освітнього процесу у закладах дошкільної і загальної середньої освіти. Накази Міністерства освіти і науки України щодо організації інклюзивного навчання.

Тема 1.2. Використання МКФ-ДП для підтримки активності та участі дітей з особливими освітніми потребами та забезпечення змін у навколишньому середовищі

Сучасна біопсихосоціальна модель розуміння інвалідності: інвалідність як динамічна взаємодія між станом здоров'я людини, навколишнім середовищем й особистісними характеристиками людини. Глобальна мета МКФ-ДП. Основні частини МКФ-ДП: домени активності та участі дитини; структури та функції організму; фактори навколишнього середовища; особистісні чинники. Основні поняття: «активність», «участь», «обмеження активності», «обмеження можливості участі». Основні сфери життєдіяльності дитини. Використання МКФ-ДП в освітньому процесі.

Тема 1.3. Комфортний і ефективний перехід учнів з особливими освітніми потребами від початкової до базової освіти

Поняття переходу як процесу. Керівні принципи забезпечення ефективного переходу учнів з особливими освітніми потребами від початкової до базової

освіти. Зміни до яких поступово повинні перейти здобувачі освіти. Роль асистента вчителя у реалізації комфортного та ефективного переходу учнів з особливими освітніми потребами від початкової до базової освіти. Психолого-фізіологічні особливості учнів 10-12 років. Врахування здібностей, навичок, стилів сприймання, зацікавлень учнів. Практичні кейси про участь та діяльність учнів з особливими освітніми потребами. Роль асистента вчителя у створенні учнівської спільноти, розвитку демократичних цінностей, встановленні правил.

Модуль 2.

Особливості організації освітнього процесу в умовах інклюзивної освіти

Тема 2.1. Індивідуальна програма розвитку (ІПР) як механізм індивідуалізації освітньої траєкторії для дитини з особливими освітніми потребами та забезпечення її додаткових потреб в освітньому процесі

Індивідуалізація освітнього процесу як одна із умов запровадження інклюзивного навчання. Нормативне забезпечення, що регламентує створення ІПР. Структура і функції ІПР. Різні ролі членів команди психолого-педагогічного супроводу у розробленні і впровадженні ІПР. План роботи над ІПР. Визначення навчальних цілей і завдань. Відповідність критеріям «СМАРТ». Визначення пріоритетності навчальних цілей. Роль асистента вчителя у процесі розроблення ІПР.

Тема 2.2. Особливості оцінювання навчальних досягнень здобувачів освіти в умовах інклюзії. Адаптації та модифікації освітніх програм

Оцінювання навчальних досягнень учнів у контексті концепції «Нова українська школа». Основні підходи до моніторингу успіхів дітей: традиційний та особистісно-зорієнтований. Формувальне та підсумкове оцінювання. Особливості оцінювання навчальних результатів учнів з особливими освітніми потребами. Спостереження як один із важливих способів автентичного оцінювання. Мета і способи проведення спостереження і запису інформації. Методика реагування на втручання.

Моніторинг успіхів дитини з особливими освітніми потребами на основі ІПР та реагування на втручання. Використання графіків у процесі оцінювання. Використання результатів оцінювання успіхів учня з метою спілкування з батьками, а також з метою надання ефективного зворотного зв'язку. Необхідні зміни та можливі труднощі при використанні методики реагування на втручання. Участь батьків дітей з особливими освітніми потребами у процесі оцінювання. Рівні участі батьків у процесі оцінювання прогресу розвитку та навчальних досягнень своїх дітей.

Здійснення адаптацій і модифікацій під час планування освітнього процесу: адаптація основних компонентів освітнього процесу: фізичне середовище, освітній процес, вказівки вчителя, навчальні матеріали. Види модифікацій. Способи адаптації процесу оцінювання, використання модифікованих і альтернативних методів оцінювання.

Тема 2.3. Команда психолого-педагогічного супроводу: склад, основні завдання і функції членів команди

Рівні надання додаткової підтримки та основні види команд: команда психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами (на рівні класу), внутрішньошкільна команда, позашкільна команда. Створення команди психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами. Склад та основні функції учасників команди. Роль асистента вчителя як члена команди супроводу.

Тема 2.4. Стратегії педагогічної підтримки здобувачів базової середньої освіти в умовах інклюзивного навчання

Поняття про універсальний дизайн у навчанні. Застосування диференційованого підходу до планування навчальних завдань, методів навчання і навчальних матеріалів, способів і форм оцінювання результатів навчання учнів.

Поняття про розумне пристосування. Допоміжні засоби для навчання (спеціальні засоби корекції психофізичного розвитку) осіб з особливими освітніми потребами. Поняття про додаткові та альтернативні способи й засоби комунікації.

Здійснення адаптацій в освітньому процесі та/або модифікації змісту навчальних предметів (інтегрованих курсів) для осіб з особливими освітніми потребами з метою досягнення результатів навчання, визначених державним стандартом базової середньої освіти та/або індивідуальною програмою розвитку учня.

Тема 2.5. Як підтримати осіб з особливими освітніми потребами під час канікул. Практичні рекомендації

Підтримка осіб з ООП під час канікул. Поведінковий підхід. Як правильно підказувати дитині з ООП. Методи заохочування. Чого навчати дитину вдома. Візуальні розклади. Що робити дорослому під час істерики особи.

Тема 2.6. Особливості комунікації з учнями в інклюзивному класі

Підготовка педагога до приходу здобувача освіти з ООП в інклюзивний клас. Етика спілкування педагога та учнів класу зі здобувачем освіти з ООП. Щоденні практики взаємодії учнів класу. Зворотний зв'язок та оцінка від однокласників.

Інформування та ставлення до осіб з інвалідністю. Створення умов, які б сприяли реалізації прав осіб з інвалідністю. Залучення осіб з інвалідністю до життя класу.

Спілкування дітей в інклюзивному класі: організація, ігри, заходи з підтримки толерантності.

Модуль 3.

Забезпечення додаткової підтримки для дітей з особливими освітніми потребами

Тема 3.1. Категорії (типи) особливих освітніх потреб (труднощів): загальна характеристика вірогідного прояву, ступінь прояву, рівень підтримки

Поняття про універсальний дизайн у навчанні. Застосування диференційованого підходу до планування навчальних завдань, методів навчання і навчальних матеріалів, способів і форм оцінювання результатів навчання учнів.

Поняття про розумне пристосування. Допоміжні засоби для навчання (спеціальні засоби корекції психофізичного розвитку) осіб з особливими освітніми потребами. Поняття про додаткові та альтернативні способи й засоби комунікації.

Тема 3.2. Порядок організації інклюзивного навчання у закладах загальної середньої освіти: чинні норми та зміни

Діяльність команди психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами в ЗЗСО на рівні базової середньої освіти (далі – Команда). Склад та основні функції учасників Команди. Особливості діяльності асистента вчителя в умовах адаптаційного циклу базової середньої освіти.

Партнерство вчителя й асистента вчителя на рівні базової середньої освіти
Спільне планування.

Тема 3.3. Моделі співучителювання вчителя й асистента вчителя. Співпраця з іншими фахівцями (психологом, вчителями-дефектологами, фахівцями ІРЦ та іншими) та батьками

Технології спільного викладання в інклюзивному класі. Модель консультування. Модель навчання. Модель співпраці (або робота в команді). Паралельне викладання. Диференційоване викладання. Викладання в команді. Кооперативне навчання. Традиційне інтенсивне навчання має низку переваг у навчанні учнів з ООП.

Тема 3.4. Особливості додаткової підтримки учнів із порушеннями інтелектуального розвитку та/чи складними (комбінованими) порушеннями

Суть та класифікація інтелектуальних порушень. Психологічні особливості учнів з інтелектуальними порушеннями, які слід враховувати у процесі навчання, особливості розвитку когнітивної та емоційно-вольової сфери. Реалізація корекційних цілей у процесі навчання дітей з інтелектуальними порушеннями.

Особливості розвитку дітей із розладами аутичного спектру (РАС). Підготовка дітей із РАС до освітнього процесу разом із однолітками. Створення безбар'єрного середовища для дітей із РАС. Узгодженість дій команди супроводу: визначення SMART-цілей, розробка індивідуальної програми розвитку. Надання додаткових освітніх послуг та моніторинг динаміки успіху дітей.

Визначення індивідуальних навчальних цілей з урахуванням здатностей та потреб учнів з особливими освітніми потребами. Індивідуальний навчальний план для дітей із порушеннями інтелектуального розвитку та/чи складними (комбінованими) порушеннями.

Модуль 4. Діагностичний

Організаційно-настановне заняття

Реєстрація слухачів. Організація та проведення вступного інструктажу з охорони праці. Ознайомлення з організацією, змістом та умовами проведення курсів. Надання рекомендацій щодо вибору теми конференції з обміну досвідом.

Конференція з обміну досвідом

Організація обговорення педагогічних інновацій, елементів нових технологій навчання, що сприяють розвитку професійної компетентності педагогічних працівників закладів освіти. Рефлексія освітньої програми підвищення кваліфікації педагогічних працівників закладів освіти.